

Vóór de Verandering – Workshop Landbouw – 24 maart 2007

Guus Geurts

Alternatief voor het internationaal landbouwbeleid binnen en buiten de WTO (versie 18 augustus 2005)

Het Platform Ander Landbouwbeleid (PAL), bestaande uit boeren-, ontwikkelings-, milieu- en consumentenorganisaties, heeft een aantal discussies gehouden over een alternatief voor het huidige internationale handels- en landbouwbeleid binnen de WTO en de EU. In deze notitie komen de belangrijkste onderdelen van dit alternatief naar voren, alhoewel nog niet alle organisaties van het PAL dit expliciet hebben ondertekend. Ondertekenaars vindt u onderaan het stuk.

Binnen dit alternatief wordt uitgegaan van een aantal gezamenlijke doelstellingen. Het zijn doelstellingen die hopelijk veel mensen, politici inbegrepen, kunnen onderschrijven. Naar onze mening werkt het huidige liberaliseringsbeleid binnen EU en WTO echter averechts op het behalen van deze doelstellingen. We zullen dit alternatief en de Engelse vertaling hiervan, gebruiken op de volgende manieren:

- Tijdens onze lobby met andere Nederlandse NGO's en sociale bewegingen in de aanloop naar de WTO-conferentie in Hong Kong. We willen politici, ministeries, NGO's en de media benaderen, met de boodschap dat het huidige liberaliseringsbeleid niet de oplossing is, maar het probleem
- We zullen dit alternatief gebruiken in een discussie met de andere leden van het Europese Platform for Food Sovereignty, waar PAL lid van is. Hopelijk leidt dit tot een gezamenlijke positie in september 2005, in de aanloop naar de WTO-conferentie. (Zie ¹ voor de website van dit Europese platform.)
- We zullen dit alternatief gebruiken in andere internationale discussies met NGO's, sociale bewegingen en overheden, en ook WTO-onderhandelaars uit zowel ontwikkelde als ontwikkelingslanden proberen te bereiken.

Gezamenlijke doelstellingen

Ons streven is om binnen het internationale landbouwbeleid de volgende belangen tegelijkertijd te behartigen:

- internationale solidariteitsbelangen**; voedselveiligheid en –zekerheid, voorziening van andere basisbehoeften, het beschermen van leefgebieden van (inheemse) bevolkingsgroepen, preventie van conflicten rond natuurlijke hulpbronnen als land en zoet water,
- milieubelangen**; milieu wordt hierbij gezien als een voorwaarde voor een sociaal en economisch stabiele samenleving op lange termijn, waarbinnen de mogelijkheid voldoende voedsel te produceren wordt gewaarborgd, en tevens het behoud van natuurgebieden en (agro)biodiversiteit,
- boerenbelangen**; een bestaanszekerheid op de lange termijn, op zowel kleine als middelgrote landbouwbedrijven, dit betekent vooral een kostendekkende prijs voor een product dat aan alle maatschappelijke eisen voldoet,
- consumentenbelangen**; veilig, voldoende en betaalbaar voedsel, bescherming van landschap en

¹ Zie voor de website van het European Platform for Food Sovereignty: <http://www.agricultures-durables-solidaires.org/pf-europe.htm>

natuur, en het contact met zijn voedselproductie, **-arbeidersbelangen**; toegang tot vast werk dat is afgestemd op persoonlijke mogelijkheden, onder goede arbeidsomstandigheden, voor een loon met voldoende koopkracht om in de basisbehoeften te kunnen voorzien.

Een alternatief

We zijn tot de conclusie gekomen dat de genoemde belangen niet tegenstrijdig zijn, en gediend zouden zijn met een drastische hervorming van de liberalisering zoals die nu wordt nagestreefd in het Agreement on Agriculture (AoA) binnen de WTO, en in het daarop gebaseerde Europese Gemeenschappelijke Landbouwbeleid (GLB). Daarnaast zijn er ook buiten de WTO en de EU, hervormingen noodzakelijk. De beide aspecten van dit alternatief zullen aan de orde komen in respectievelijk paragraaf I en II.

Hierbij wordt *cursief* aangegeven wat de implicaties zijn voor de huidige WTO-teksten. We zullen namelijk onze doelgroepen (o.a. politici, beleidsmakers, NGO's, bedrijfsleven, media) moeten benaderen in dezelfde terminologie als wordt gebruikt binnen de WTO-onderhandelingen.

I. Een alternatief binnen het huidige WTO- en EU- beleid

1. Acceptatie van het concept van 'voedselsoevereiniteit' door de WTO, wat er op neer komt dat landen of blokken van landen (zoals de EU) hun eigen landbouw- en voedselbeleid mogen voeren. Dit zal vooral betekenen dat ze de voedselproductie door hun eigen boeren mogen beschermen en ondersteunen, zolang dit niet leidt tot het oneigenlijk verstoren van markten buiten deze landen. Zo kunnen landen zich beschermen tegen dumping (verkoop van producten onder de kostprijs mogelijk gemaakt door subsidies) en importen van producten die niet aan de geldende maatschappelijke eisen voldoen.

Dit is het uitgangspunt van veel maatschappelijke organisaties. Tijdens een internationale bijeenkomst van NGO's en boerenbewegingen in Genève (november 2004) was hier verrassend grote overeenstemming over. (Zie² voor de verslagen en deelnemerslijst van deze conferentie.) Voedselsoevereiniteit is nu niet opgenomen als een mogelijk geldend principe binnen de 'non-trade concerns'. In verschillende onderdelen van de WTO-onderhandelingen probeert met name de EU wel om non-trade concerns (zoals voedselveiligheid) als valide argumenten voor invoerbeperkend beleid te gebruiken. Ook worden voedselzekerheid en bescherming van bestaanszekerheid op het platteland genoemd als non-trade concerns, hoewel op dit moment op zeer beperkte schaal. Dit alles is echter een strategische en beperkte invulling van het begrip voedselsoevereiniteit.

Voedselsoevereiniteit heeft vooral te maken met het hoofdstuk 'Market Access', hoewel het daar niet genoemd wordt, omdat in dat hoofdstuk bepaald wordt hoe importtarieven verlaagd moeten worden.

Aangezien deze onderhandelingsronde een zogenaamde 'ontwikkelingsronde' is heeft men binnen het algemene WTO-verdrag het begrip 'Special and Differential Treatment'

² Zie voor het verslag van de bijeenkomst in Geneve 'Sustaining a future for agriculture' November 2004: www.tradeobservatory.org/sustainingag.cfm en <http://www.tradeobservatory.org/library.cfm?refid=46613>

geïntroduceerd voor ontwikkelingslanden. Hierdoor hoeven zij hun tarieven in een lager tempo af te bouwen dan ontwikkelde landen, of in het geval van de Minst Ontwikkelde Landen zelfs in het geheel niet. Buiten de WTO hebben zij echter meestal via Structurele Aanpassingsprogramma's van Wereldbank en IMF wel de plicht deze tarieven af te bouwen (zie 13 onder II). Bij werkelijke acceptatie van het begrip voedselsoevereiniteit zou van een gedwongen afbouw van importheffingen voor voedselgewassen echter helemaal geen sprake behoren te zijn.

Een nieuwe begrip is **'Special Products'**. Dit zijn producten waarvoor ontwikkelingslanden in verband met de bescherming van de eigen voedselproductie, minder snel hun invoertarieven hoeven af te bouwen. De ontwikkelingslanden eisen echter een herstel van de invoerheffingen op een voldoende hoog niveau, voor alle producten die zij van belang achten voor hun eigen voedselvoorziening. De ontwikkelde landen en enkele ontwikkelingslanden uit de G20, vinden echter dat dit tegen de wens tot liberalisering ingaat, waardoor duidelijk wordt dat 'voedselzekerheid' en 'de ontwikkelingsronde' zuiver retoriek zijn.

Daarnaast wordt er onderhandeld over **'Sensitive Products'** wat betekent dat vooral ontwikkelde landen de invoertarieven voor deze producten verlaagd mogen verlagen, (of helemaal niet).

Al deze regelingen zijn zeer complex, of worden hoofdzakelijk in het voordeel van ontwikkelde landen – of in het geheel niet geïmplementeerd. Ze worden ook niet geëvalueerd zoals was afgesproken. Dit alles werkt tot nu toe in het nadeel van ontwikkelingslanden. Het is zaak dat ontwikkelingslanden via 'Special products' ook daadwerkelijk hun eigen voedselvoorziening kunnen beschermen op een hoger niveau dan nu gebeurt, en dat zij zelf de criteria mogen bepalen om een product als zodanig aan te merken. Ook dienen duidelijke criteria te worden vastgesteld voor de 'Sensitive products', zodat deze niet misbruikt gaan worden om gesubsidieerde exportproductie vanuit de ontwikkelde landen te continueren.

Samenvattend: Als zowel Special als Sensitive Products op een eerlijke manier gebruikt zouden worden, zou dit een goede mogelijkheid kunnen bieden om voedselsoevereiniteit binnen de WTO op te nemen. Maar dan zullen er ook verbeteringen moeten optreden binnen allerlei andere onderdelen van het WTO-verdrag.

2. Prijsondersteuning en importbescherming waardoor een kostendekkende prijs aan de boer gegarandeerd wordt. Deze bescherming kan het beste plaats vinden via variabele importheffingen, zodat een constante prijs voor boeren gewaarborgd wordt. Voor deze prijs moet de boer kunnen voldoen aan maatschappelijke eisen op gebied van voedselzekerheid en -veiligheid, milieu, arbeidsomstandigheden en dierenwelzijn. Onderdeel van het verhogen van de importheffingen is het weer invoeren van importheffingen op al het veevoer (zoals olie- en eiwitheoudende zaden en mais die veelal genetisch gemanipuleerd zijn) uit met name de VS en Zuid-Amerika.

*Dit betekent dat binnen het 'Market Access-hoofdstuk', het gedwongen verlagen van importheffingen wordt gestopt. Ook moet de 'minimum import requirement' van 5% direct worden geschrapt. Dit wordt nu geregeld binnen de zogenaamde **Tariff Rate Quotas**. Bovendien zouden overheden weer de mogelijkheid moeten krijgen om hun tarieven te verhogen tot een prijsniveau waarop de eigen boeren kostendekkend kunnen produceren. Dit betekent dat productiegerichte ondersteuning aan de landbouw, inclusief prijsondersteuning weer mag worden verstrekt in de **amber box (hoofdstuk 'Domestic support')**, zo lang deze producten maar niet geëxporteerd worden.*

Volgens Niek Koning (“Coherentie van landbouw- en ontwikkelingsbeleid”, feb. 2005³) was in het oorspronkelijke GATT verdrag van 1947, het uitgangspunt dat landen hun landbouw mochten beschermen, mits ze hun productie beperkten en subsidies niet gebruikten om meer dan een billijk aandeel in de wereldmarkt te verwerven. Dit was het werkelijke multilateralisme, en niet de huidige vorm waarin multilateraal gestreefd wordt naar vrijhandel.

Enkele concrete voorbeelden van systemen van importbescherming zijn:

-Voor producten waarin een land of regio netto-importerend is kan het ‘price-band systeem’ toegepast worden in plaats van vaste importheffingen. Hierbij zijn de importheffingen hoog bij een lage wereldmarktprijs, en laag bij een hoge wereldmarktprijs. Dit heeft als voordeel dat het prijs niveau in de landen redelijk stabiel kan blijven. (Zie⁴ voor meer informatie.)

-Jacques Berthelot van het Franse Solidarité, pleit voor variabele importheffingen zodat boeren onafhankelijk van wereldmarktprijzen en koersverschillen in valuta, een vaste prijs kunnen ontvangen. Deze zijn volgens hem het meest transparant.

-De vaststelling van importquota door ontwikkelingslanden.

-Het instellen van exportbelasting om gesubsidieerde export uit ontwikkelde landen tegen te gaan. Hiermee vloeit de (oneigenlijke) subsidie die in het product is vervat weer terug naar de staatskas, en komt niet meer terecht bij de agribusiness die goedkoop op de wereldmarkt producten kan inkopen.

-De mogelijkheid voor landen om ‘countervailing tariffs’ (anti-dumping maatregelen) toe te mogen passen, gebaseerd op het subsidiedeel dat in het geëxporteerde product is opgenomen. (IATP heeft gedetailleerde berekeningen van dat percentage voor alle exportgewassen vanuit de VS. Hiermee toont ze aan dat dit een uitvoerbaar instrument zou kunnen zijn, zie⁵).

*Er zitten een paar complicerende aspecten aan de huidige regelingen betreffende importtarieven: **bound tariffs and applied tariffs** Ontwikkelde landen beschermen hun landbouw en agribusiness niet alleen met tarieven, maar ook door middel van oneigenlijk gebruik van subsidies (zie 4.) Ontwikkelingslanden kunnen hun landen echter alleen beschermen door middel van tarieven. De Minst Ontwikkelde Landen mogen volgens het AoA hun markten zelfs blijven beschermen, en hoeven dus niet mee te doen met de afgesproken verlagingen van de importheffingen. Zij mogen hun ‘**bound tariff**’ dus hoog houden. In werkelijkheid blijken hun importtarieven echter veel lager te liggen (**‘applied tariff’**). De reden hiervoor is dat de Wereldbank en het IMF – waarvan men vaak (financieel) afhankelijk is - hen verbieden deze hogere bound tariffs toe te passen. Dus ook buiten de WTO dient de Wereldbank en het IMF haar beleid bij te stellen, zodat de MOL’s hun landbouw kunnen beschermen. Ook de Economic Partnership Agreements (EPA’s) en andere vrijhandelsverdragen zijn gericht op het verlagen in plaats van verhogen van deze importheffingen. (zie ook 10 en 13).*

3. Productiebeheersing op een niveau dat is afgestemd op de EU-consumptie om dumping in ontwikkelingslanden te voorkomen. Voor een aantal producten die bepaalde voedselimporterende

³ Zie voor het artikel van Niek Koning: <http://www.globalinfo.nl/article/articleview/556/1/1/>

⁴ Zie Giel Ton - 'Import tariffs necessary for agricultural policies' (2005) en IATP: 'Towards Towards Food Sovereignty: Constructing an Alternative to the World Trade Organization's Agreement on Agriculture' (2003) at: http://www.nffc.net/resources/reports/FoodSovereignty_anAlternative.pdf

⁵ Zie: www.tradeobservatory.org/library.cfm?refid=48538

landen niet zelf kunnen produceren, kan de EU ook produceren. Maar deze producten moeten zonder subsidies geëxporteerd worden. Hierbij moet ook rekening worden gehouden met indirecte dumping, omdat bijvoorbeeld de prijzen voor producten uit de intensieve veehouderij kunstmatig laag zijn, door de inkoop van veevoer onder de kostprijs (mogelijk gemaakt door inkomens- en exportsubsidies).

Deze productiebeheersing zou moeten gaan gelden voor in ieder geval de grondgebonden landbouwproducten: suiker, melk, granen, maïs, eiwit- en oliehoudende gewassen, rund- en schapenvlees. In overleg met de landbouwsector zou productiebeheersing (gekoppeld met marktbescherming) ook een optie kunnen zijn voor de intensieve veehouderij (varkens- en pluimveevlees, eieren) en eventuele andere land- en tuinbouwproducten.

Op dit moment vormt productiebeheersing geen onderdeel van de WTO-onderhandelingen, maar het zou op de agenda gezet moeten worden, binnen of buiten de WTO.

4. Afschaffing door met name de EU en de VS, van alle exportsubsidies, inkomens- en toeslagen die gericht zijn op export (dus dumping), exportkredieten, en oneigenlijke voedselhulp.

*Dit betekent dat in het hoofdstuk 'Export competition', alle subsidies binnen zeer korte termijn moeten worden geschrapt. Dit geldt binnen het hoofdstuk 'Domestic support' tevens voor alle subsidies in de **blue box** en de meeste subsidies in the **green box**. De inkomenssubsidies die in de EU sinds 1992 zijn ingesteld als compensatie voor prijsverlaging en verlaging van exportsubsidies, behoren hier bijvoorbeeld toe. Wat de EU-commissie ook roept deze subsidies zijn voor een groot deel nog steeds gekoppeld aan de productie, en zijn zeker een probleem als er geen productiebeheersing op adequaat niveau wordt toegepast. Ze blijven dan een indirecte, maar veel minder transparante - vorm van dumping. Het criterium of subsidies mogen worden verstrekt of niet (in welke box dan ook), wordt dan of deze gekoppeld zijn aan export onder de kostprijs.*

5. Toekenning van een kostendeekkende vergoeding aan boeren die extra inspanningen leveren op gebied van natuur, milieu (met name biologische landbouw) en/of landschap, bovenop de al verhoogde maatschappelijke eisen. Ook boeren die produceren onder moeilijke productieomstandigheden zouden een betaling moeten krijgen, bijvoorbeeld boeren in het Veenweidegebied en bergboeren. Dit is de betaling voor de zogenaamde 'groene dienstverlening aan de samenleving', die geldt voor een minderheid van boeren maar die voor hen van levensbelang kan zijn. Bijvoorbeeld voor kleine boeren in Oost-Europa die nog niet een vaak voor natuur en landschap schadelijke ruilverkaveling, hebben ondergaan.

*Dit is het merendeel van de subsidies in de **green box** die nog wel zouden moeten worden toegestaan, omdat ze niet handelsverstoring zijn (dus niet zorgen voor dumping). Maar dit betekent wel een drastische hervorming van de huidige WTO-voorstellen, omdat die een oneigenlijke verschuiving van handelsverstoringe inkomenssubsidies van de blue naar de green box betreffen.*

Het woord 'subsidie' zou dan ook vervangen moeten worden voor 'betaling voor groene dienstverlening'. Het budget voor deze betaling voor groene dienstverlening zal fors moeten stijgen om een daadwerkelijke omslag naar duurzame landbouw mogelijk te maken. Hiervoor is voldoende ruimte omdat de budgetten voor exportsubsidies en overige inkomenssubsidies fors kunnen dalen (zie 4.).

6. Producten die geïmporteerd worden moeten aan dezelfde eisen voldoen als de producten van de eigen boeren. Voorbeelden zijn groenten, rietsuiker, kippen- en varkensproducten. Ook producten die niet op grote schaal in de EU geteeld worden moeten aan meer maatschappelijke eisen voldoen dan nu toegestaan door de WTO. Te denken valt dan aan soja, palmolie, bananen, ananas, koffie, thee. Hierdoor wordt voorkomen dat de multinationale verwerkende industrie en handel, op zoek gaan naar de laagste prijs wat meestal een race-to-the-bottom inhoudt op het gebied van milieu-, voedselveiligheids-, arbeidsomstandigheden-, en dierenwelzijn, en naar een zo laag mogelijke belastingafdracht in de landen van herkomst.

Dit betekent dat VN-verdragen op genoemde gebieden o.a. MEA's (milieuverdragen, zoals het biodiversiteits- en Kyoto-verdrag), ILO-conventies, en een aangescherpt Codex Alimentarius (voedselveiligheid)) maatgevend worden, en boven WTO-regels gelden. Het SPS-akkoord is op dit moment niet afdoende om de volksgezondheid te beschermen, en dient te worden aangescherpt of vervangen door VN-verdragen.

Bij de hantering van gedifferentieerde importheffingen zouden hogere importheffingen kunnen worden opgelegd aan producten die aan minder maatschappelijke eisen voldoen.

Een nieuwe trend is dat het multinationale bedrijfsleven hele ketens beheerst van boer tot consument. Door het stellen van met name hoge voedselveiligheidseisen tenderen ze tot uitsluiting van kleinere en armere boeren, die door gebrek aan investeringscapaciteit en opleiding zich niet aan de opgelegde procedures en rapportages kunnen houden. Op die manier wordt de markttoegang tot ontwikkelde landen gedomineerd door de grotere bedrijven. Zij selecteren een aantal boeren in ontwikkelingslanden die als een soort contractarbeiders voor hen werken, maar die wel aan de door hen gestelde voedselveiligheidseisen kunnen voldoen. Deze eisen kunnen zelfs hoger zijn dan door de internationale overheden gestelde eisen. Hierdoor hebben deze bedrijven een concurrentievoordeel. Deze bedrijven houden echter vaak weinig rekening met de eerder genoemde maatschappelijke belangen op het gebied van natuur, milieu en werkomstandigheden. Ook heeft dit exportgeoriënteerde model veel negatieve gevolgen voor de voedselzekerheid, en vernietigt het lokale culturen waarbinnen de voedselproductie een belangrijke plaats inneemt.

7. Fair trade met ontwikkelingslanden. Tropische voedselproducten die de EU niet kan verbouwen worden geïmporteerd voor een kostendekkende prijs, waarbij wordt voldaan aan de eerder genoemde maatschappelijke eisen. Productie in ontwikkelingslanden van deze voor export bestemde producten mag hierbij niet ten koste gaan van natuurlijke hulpbronnen, natuurgebieden en de voedselzekerheid op de lange termijn. Dit betekent dus een met milieu-eisen aangevuld Fairtrade-principe. (Zie ook 14, grondstoffenovereenkomsten.)

8. Quotumregeling en vaste beschermde prijs voor tropische producten uit de Minst ontwikkelde landen (MOL's), analoog aan de regeling met ACP-landen binnen het huidige EU-suikerbeleid. De hierboven genoemde maatschappelijke eisen aan dit quotum blijven echter gelden.

Voor wat betreft suiker wordt dit quotumsysteem voor ACP-landen uitgebreid met MOL's die wel de productiecapaciteit hebben, maar nu nog geen toegang tot de EU hebben. De Europese suikerboeren leveren hiervoor een deel van hun productiequotum in, maar de door de EU-commissie voorgestelde prijsverlaging wordt (zoveel mogelijk) teruggedraaid, zodat de boeren in de EU en ACP-landen een kostendekkende prijs blijven ontvangen.

Een voordeel van dit bestaande ACP-systeem boven onbeperkte markttoegang voor Minst Ontwikkelde Landen (Everything But Arms-voorstel) is, dat men zeker is van een hoge EU-

prijs.

*De **waiver** in de WTO voor **ACP-landen** blijft bestaan, en wordt uitgebreid naar ander Minst Ontwikkelde Landen. Dit betekent dat de EU deze landen preferentiële toegang mag blijven bieden ten opzichte van ander landen.*

9. Afschaffing van de tariefescalatie op bewerkte landbouwproducten, zodat de ontwikkelingslanden gestimuleerd worden hun eigen producten te verwerken.

Dit valt zowel onder het hoofdstuk 'Market Access' binnen het AoA, als onder het NAMA-verdrag.

10. Stopzetting van de onderhandelingen tussen de EU en de ACP-landen over de **Economic Partnership Agreements (EPA's)**, tenzij hun ontwikkelingsfocus duidelijk versterkt wordt. Punten die uit de onderhandelingen moeten zijn: de Europese eis van een gelijke markttoegang tot deze landen zoals nu andersom tot de EU (reciprociteit), liberalisering van publieke diensten, en de '**Singapore-issues**' (investeringen, aanbesteding, concurrentie). Verder moet de EU een einde maken aan de tegenwerking van regionale blokvorming in Afrika via deze EPA's. Ook moet de EU alternatieven opstellen voor de EPA's, zodat de ACP-landen een reële keuze hebben, zoals in het Cotonou-verdrag is overeengekomen.

De EPA's worden door de EU gebruikt naast en tegelijk met de WTO, om markten open te breken en investeerders in ontwikkelingslanden zeer verregaande politieke macht te geven. Afspraken binnen de EPA's gaan veel verder dan binnen de WTO (WTO-plus), en vormen zo een gevaarlijk precedent voor verdere WTO-onderhandelingen.

11. Veranderen van het **TRIPS-verdrag** zodat het patenteren van leven onmogelijk wordt, met name wanneer het boeren onmogelijk gemaakt wordt om hun eigen zaden te vermeerderen.

12. Publieke diensten dienen uit het **GATS-verdrag** gehouden te worden. Voor met name boeren is het belangrijk dat de voorziening van water een overheidsverantwoordelijkheid mag blijven. Wanneer watervoorziening gedwongen wordt geprivatiseerd en geliberaliseerd binnen het GATS-verdrag, zullen zij hier in de toekomst steeds minder toegang toe krijgen.

II. Een alternatief buiten de WTO

13. Kwijtschelding van de onhoudbare schuldenlasten van ontwikkelingslanden, waarbij de schulden van de Minst Ontwikkelde Landen geheel worden kwijtgescholden. Het 'Heavily Indebted Poor Countries-initiatief' (HIPC) dient dus te worden uitgebreid naar meer landen, voor een groter deel van de schuld, en zonder de SAP-achtige voorwaarden die de Wereldbank en IMF nu stellen. Hierdoor kan de huidige uitputting van natuurlijke hulpbronnen om aan de rente- en aflossingsverplichtingen te voldoen worden stop gezet.

Deze maatregel is nauw met de WTO-verbonden, met name met het 'Market Access hoofdstuk'. Veel ontwikkelingslanden worden lid van de WTO in de hoop te kunnen profiteren van verbeterde markttoegang tot het Noorden. Naar inmiddels is gebleken heeft de omgekeerde markttoegang tot hun markten een veel desastreuzer effect. Omdat de landbouwsubsidies niet worden afgebouwd, kunnen de gedumpte producten namelijk hun eigen landbouwproducten van

de markt verdringen. Als schulden zouden worden kwijtgescholden zou er veel minder druk op ontwikkelingslanden zijn om te profiteren van deze 'worst'. Ook zouden deze landen hiermee hun soevereiniteit weer terug krijgen, en sterker staan tegenover de chantagepogingen van EU en VS tijdens WTO, en EPA-onderhandelingen, en tijdens onderhandelingen over bilaterale handelsverdragen.

14. Nieuwe onderhandelingen over **Commodity-agreements** (grondstoffenovereenkomsten) voor met name tropische producten. De exportgeoriënteerde agenda die gepromoot wordt door de Wereldbank en het IMF, leidde vooral tot overproductie en lage prijzen voor ruwe grondstoffen, in plaats van de beloofde ontwikkeling. Een voorbeeld is de crisis op de totaal geliberaliseerde koffiemarkt, die tot vele problemen leidde voor kleine producenten in ontwikkelingslanden. Landbouwmarkten kunnen alleen werken wanneer er een ordening plaats vindt via productiebeheersing, of andere maatregelen (zie ook I2). Men kan ook denken aan productiequota-verdeling over de producerende landen, voor producten als graan, soja en vlees waarvoor niet elk land in de wereld (of blok van landen) zelfvoorzienend is of kan zijn. In het verleden hebben deze grondstoffenovereenkomsten gewerkt. Niek Koning, Muriel Calo en Roel Jongeneel hebben hier een goede notitie overgeschreven ⁶. Ook Thomas Lines geeft alternatieven om marktfalen op agrarische markten te voorkomen ⁷.

Deze overeenkomsten zouden bij voorkeur buiten de WTO moeten worden geregeld binnen de UNCTAD bijvoorbeeld.

15. Sommige internationale NGO's en vakbonden (FIAN, IUF) pleiten voor het gebruik van de "integrated right-based approach", wat betekent dat landen gehouden kunnen worden aan de VN-verdragen die zij ondertekenden. Voorbeelden zijn het recht op voedsel, werk, gezondheid en zelfbeschikking. Als WTO-beleid tot schending van deze rechten leidt, zouden landen aangeklaagd kunnen worden.

16. Het instellen van een Europese energieheffing om een begin te maken met het internaliseren van kosten op gebied van uitputting en vervuiling van het milieu. Deze ecotaxen zouden ook moeten worden betaald over goederen die worden geïmporteerde in de EU, en ze zouden ook moeten worden opgelegd door andere ontwikkelde landen.

Dit zou onderdeel moeten vormen van een Europees milieubeleid, als onderdeel van haar Kyoto-afspraken. Uiteindelijk zouden er veel verdergaande internationale afspraken moeten worden gemaakt, die leiden tot een veel grotere reductie van de uitstoot van broeikasgassen dan nu is afgesproken.

⁶ Niek Koning, Muriel Calo en Roel Jongeneel: "Fair trade in tropical crops is possible – International commodity agreements revisited", at: www.north-south.nl/index.php/item/666 or www.north-south.nl/files/Debate/Fairtrade.pdf

⁷ Thomas Lines voor Oxfam: 'The commodities Challenge – towards an EU Action Plan' http://www.oxfam.org.uk/what_we_do/issues/trade/downloads/eu_commodities.pdf
en Thomas Lines: 'Commodities Trade, Poverty Alleviation and Sustainable Development – The Re-emerging Debate' at: <http://www.agricultures-durables-solidaires.org/documents%20PFADS.htm>

Tenslotte

De rest van dit jaar wordt cruciaal op weg naar het bereiken van de gemeenschappelijke belangen, zoals genoemd in de inleiding, omdat de volgende ministeriële WTO-conferentie in december 2005 in Hong Kong wordt gehouden. Er zullen naar verwachting ook belangrijke besluiten tijdens de General Councils van de WTO in juli en oktober (in Geneve) worden genomen, dus er moet dringend campagne gevoerd worden.

Momenteel leven er nog vele misverstanden in de media en bij het publiek over liberalisering binnen de landbouw. Veel mensen denken bijvoorbeeld nog dat kleine en middelgrote boeren in Noord en Zuid verschillende belangen hebben, en dat verbeterde markttoegang zal leiden tot armoedebestrijding. Bovendien wordt nog te weinig onderkend dat dit beleid vooral een door multinationale bedrijfsleven gepromote (pseudo)liberaliseringsagenda, betreft. In alle voorstellen blijken twee belangen namelijk overheersend:

-het openbreken van lokale en nationale markten die voorheen door eigen boeren werden voorzien,

-toegang tot zo goedkoop mogelijke grondstoffen en producten zonder voldoende rekening te houden met maatschappelijke belangen.

De huidige WTO-voorstellen betreffen vooral een politieke neoliberale keuze en geen onvermijdelijk natuurverschijnsel, hoewel veel politici en deskundigen ons anders willen doen geloven.

Deze tekst wordt (18 augustus) ondertekend door:

- Afrika-Europa Netwerk
- Boerengroep Wageningen
- FairFood
- Milieudefensie
- Nederlandse Melkveehouders Vakbond (NMV)
- Steunpunt Landelijke Boerinnenbelangen
- Werkgroep Landbouw en Armoede
- XminY Solidariteitsfonds

De tekst is samengesteld door Guus Geurts (XminY Solidariteitsfonds), en aangepast na discussies met andere leden van het PAL. Ook commentaar van de Franse econoom Jacques Berthelot van Solidarité is opgenomen.

Contact: guusgeurts@yahoo.com

Secretariaat PAL : Greet Goverde : h.goverde@chello.nl